

Ломейко В.

*бакалавр політології, студентка 2 курсу магістратури
факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПОДВІЙНА ПРИРОДА ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Існує достатньо велика кількість визначень політичного дискурсу, які відрізняються у представників різних наукових напрямків та парадигм. Так, у «Енциклопедії постмодернізму» пропонується розуміти дискурс як «...наділений значенням фрагмент усної або писемної мови; фрагмент мови, що віддзеркалює соціальну, епістемологічну та риторичну практику групи; або спроможність мови віддзеркалювати й обмежувати цю практику в групі, а також впливати на неї» [1, с. 126].

У сучасних умовах політичний дискурс виступає одним із важливих інструментів соціальної та політичної влади у суспільстві, він слугує засобом, завдяки якому суспільству нав'язується політична воля правлячого класу, формуються масові уявлення, стереотипи, упередження громадян у політичній сфері. Усе це свідчить про актуальність та важливість дослідження політичного дискурсу та його подвійної природи. У чому вона проявляється?

По-перше, політичний дискурс виступає як індивідуально-психічний та як соціально-культурний та політичний феномен. На думку К. Серажима, «... дискурс - це складний соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (констатуючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» - лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» - екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який упродовж розгортання дискурсу «будується» його репродуцентом (автором) та інтерпретується реципієнтом (слухачем, читачем тощо)» [2, с. 7].

По-друге, за право контролювати зміст політичного дискурсу відбувається боротьба із використанням різних за своєю природою важелів впливу - державних ресурсів та інформаційних і комунікативних технологій. Варто погодитись, що «У сучасному дискурсі образ *«лицаря на роздоріжжі»*, що ілюстрував ситуацію вибору у традиційному суспільстві, змінюється моделлю *«людини з пультом»* (або з іншим гаджетом), яка «перегортає» канали, сайти, комп'ютерні ігри, послуги, товари, партії, лідерів, ідеології. Один із основних викликів - це медіатизація інтеракції, що несе в собі потенційну загрозу перетворення ситуації вибору на *simulacrum* (П. Козловський, Ж. Дельоз, Ж. Бодріяр)» [3, с. 158].

По-третє, у дослідженнях подвійної природи політичного дискурсу застосовуються два основних підходи: критичний та постмодерністський дискурс-аналіз. В якості джерел досліджень подвійної природи політичного дискурсу їх представники називають наступні положення:

- уявлення про діалогічність і поліфонічність будь-якого дискурсу, а також про мову як ідеологічний матеріал і арену політичної боротьби (М. Бахтін);
- вчення про гегемонію та владний примус, що міститься у мові (А. Грамші);
- інтерпретація ідеології як засобу (у тому числі дискурсивного) позиціонування людей як соціальних суб'єктів та аналіз комунікативного звернення як ідеологічного

способу формування суб'єктивності (Л. Альтюссер);

- ставлення до дискурсу як до єдності знання і влади, вчення про дискурсивні формації, тлумачення різних областей знання та соціальних інститутів як сфер контролю над дискурсом з боку інстанцій влади (М. Фуко);

- уявлення про дискурси як про позасуб'єктивні ідеологічні формації (матриці смислів), «місце зустрічі» мови та ідеології, розгляд дискурсів як закодованих в мові форм ідеологічної класової боротьби (М. Пеше);

- семіотичний підхід до дискурсу, тлумачення дискурсу як засобу конструювання соціальної реальності за допомогою значень (Р. Барт);

- розуміння дискурсу як габітусу, що генерує соціальні практики та регулює оціночні сприйняття, погляд на дискурс як на символічний капітал, функціонуючий в політичному просторі (П. Бурдьє);

- концепція ідеальної дискурсивної комунікації, спрямованої на досягнення згоди та балансу потреб (Ю. Габермас).

Таким чином, політичний дискурс трактується як знаково-символічний спосіб комунікації, спрямований на виробництво і відтворення знань, образів, смислів, значень, цінностей та інтерпретацій, які забезпечують репрезентації, позиціонування та ієрархізацію індивідуальних та колективних політичних акторів.

Література

1. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. Пер. О. Шевченко. - К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. - С. 126.

2. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу): автореф. дис. на здобуття наук ступеня д-ра філол. наук / К.С. Серажим. - К., 2003. - С. 7.

3. Яковлев Д.В. Alea jacta est: вибір як елемент соціальної взаємодії / Д.В. Яковлев // «Пріоритетні напрямки розвитку суспільних наук у 21 столітті»: матеріали міжнародної наукової конференції (м. Херсон, 27-28 лютого 2015 року). - Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015 - С. 155-159.